

Enskilda avlopp – en bortglömd nyckel till både miljöskydd och krisberedskap i Malå (Malå-Norsjö)

Avloppssystemen är en grundbult i vår samhällsstruktur – nödvändiga för att skydda både människors hälsa och våra vattenmiljöer. De enskilda avloppen får sällan utrymme i diskussionen om hållbar infrastruktur, trots att de spelar en central roll i många glesbygdskommuner och kan vara avgörande vid kris.

Vid samhällsstörningar som översvämningar, elavbrott eller digitala intrång sätts infrastrukturen på prov – inte minst de kommunala avloppssystemen. Då kan de enskilda anläggningarna visa sitt värde. Med sin decentraliserade och ofta robusta konstruktion fortsätter många av dem att fungera även när det kommunala nätet går ner. Därför utgör de en viktig och ofta underskattad del av Sveriges krisberedskap.

– Enskilda avlopp är inte bara en teknisk lösning för hushåll utanför det kommunala VA-nätet. De är en strategisk resurs som stärker samhällets motståndskraft och bidrar till att skydda våra vattendrag och sjöar. I Malå (Malå-Norsjö) finns 507 enskilda avlopp med toalett ansluten, här åtgärdades 6 av dessa under föregående år, vilket innebär en åtgärdstakt på 1,2 procent, säger Caroline Harrå, branschutvecklare för VA och Små Avlopp hos VVS-Fabrikanterna.

Underhållsbehov som inte matchar miljömålen

Trots systemens betydelse är underhållet eftersatt. Endast cirka två procent av Sveriges enskilda avlopp förbättras eller byts ut varje år – långt under den nivå som krävs. Enligt beräkningar behöver åtgärdstakten minst fördubblas till fem procent årligen för att vi ska kunna säkerställa funktion, miljöskydd och rättssäkerhet.

I områden utan kommunalt avloppsnät är enskilda lösningar den enda möjligheten. Välfungerande system minskar behovet av transporter och omfattande grävarbeten, samtidigt som de skyddar våra vattendrag från föroreningar. Enligt Havs- och vattenmyndigheten saknar omkring 240 000 enskilda avlopp i Sverige tillräcklig rening, vilket strider mot miljölagstiftningen som infördes redan 1969.

– Det är inte acceptabelt att nästan en kvarts miljon anläggningar potentiellt släpper ut orenat avloppsvatten. Det här är en miljö- och rättvisefråga, men också en fråga om långsiktig hållbarhet i hela landet. Det är en utmaning, men genom att lyfta frågan hoppas vi att kommunerna intensifierar sitt arbete. Enskilda avlopp är en viktig del av vår samhällsstruktur, säger Eva Ingverud, branschexpert Energi, klimat och miljö hos Maskinentreprenörerna.

För att vända utvecklingen föreslår VVS-Fabrikanterna och Maskinentreprenörerna tre åtgärder:

- Obligatoriska avloppskontroller införs i hela landet för en effektivare tillsyn
- Anläggare blir personcertifierade för en ökad konsumenttrygghet och bättre installationer

- Allmänna råden (HVMFS 2016:17) ersätts med en enhetlig och rättssäker lagstiftning
 - Kommunerna har en avgörande roll i att driva på arbetet med tillsyn och information. Vi ser många goda exempel, men utvecklingen behöver gå snabbare. Fem procents åtgärdstakt är inte ett mål i fjärran – det är ett minimum för att vi ska klara både miljömålen och beredskapen, säger Caroline Harrå.